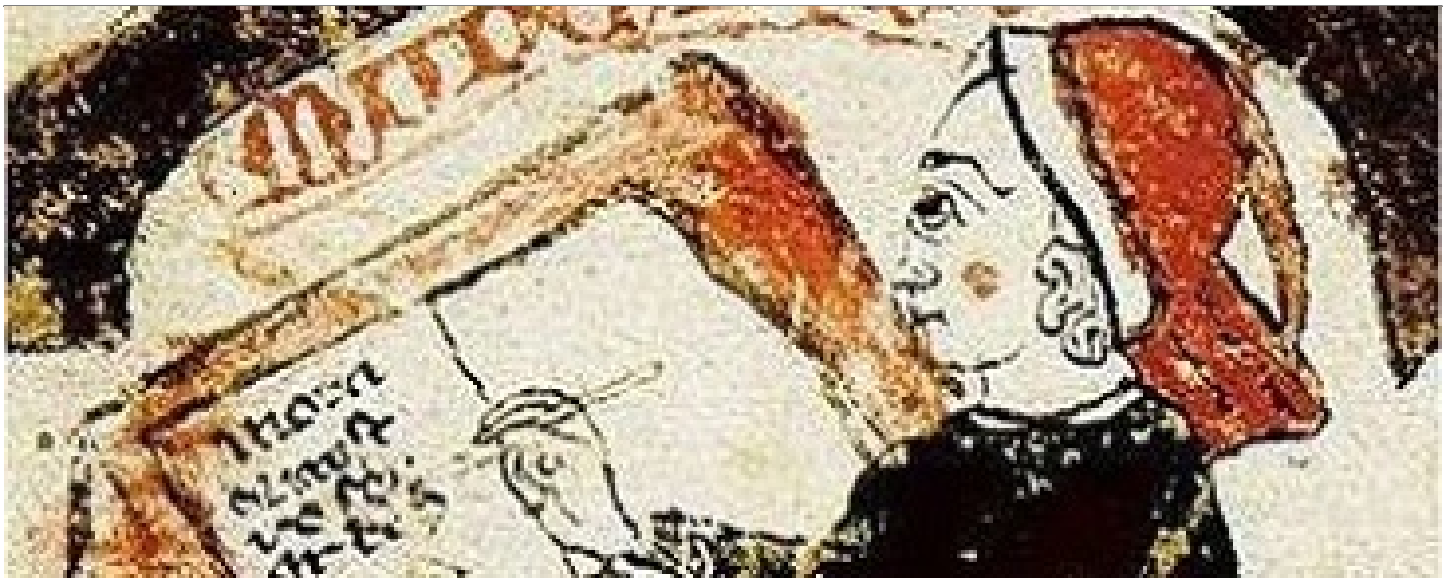

La mata de jonc, Muntaner i la Catalunya completa

Autor: David Garrido
Data de publicació: 05-09-2022

En David Garrido ens explica la vida d'En Ramon Muntaner com a paradigma dels Països Catalans: la nació completa.

En la secció 'Combats per la història', l'historiador David Garrido ens explicarà cada dos diumenges un capítol del passat sobre què va forjar la unió dels distints territoris dels Països Catalans.

De tothom és ben coneguda —bé, de tothom potser no— l'exemple de «la mata de jonc» de Ramon Muntaner, que diu: «la mata de jonc té aquella força que, si tota la mata lligueu amb una corda ben fort i tota la voleu arrencar, us dic que deu homes, per bé que tiren, no l'arrencaran ni encara amb molts més; i si lleveu la corda, de jonc en jonc, la trencarà un fadrí de vuit anys, que cap jonc hi romandrà. I això seria d'aquestes tres reis, que si entre ells havia divisió alguna i discòrdia, ço que Déu no vulgui, feu compte que tenen tals veïns que pensarien de consumar la una i l'altra. Perquè és mester que d'aquest pas es guarden; que mentre tots tres siguin d'una valença, no temen tot l'altre poder del món, ans, així com davant vos he dit, seran tostemps sobirans a llurs enemics».

Muntaner, a la seva Crònica, parla de tres reis, el de Catalunya-Aragó, el de Mallorca (que inclou la Catalunya Nord i Montpeller) i el de Sicília, tots tres catalans, que units eren invencibles, o, si més no, reeixien en les dificultats, perquè tenien tals veïns, Castella (Espanya) i França, que si anaven cada rei per separat serien destruïts, o digueu —si preferiu— trepitjats, absorbits, desposseïts dels seus regnes. L'exemple muntanerià (Crònica, capítol 292) és aplicable, tot salvant les distàncies temporals, a la realitat nacional catalana moderna, l'actual, sense Sicília, és clar, com tampoc la Sardenya, on els catalans arribaren, precisament, en temps de Muntaner. El cronista parlava de reis, de reis de la dinastia nacional, que ara ben bé podríem substituir per territoris, per persones unides per una nacionalitat ancestral que ja existia quan a Europa els estats nació encara ni balbucejaven. La solució de Muntaner, ben senzilla: que tots tres (reis) siguin d'una valença, o sia, que s'ajudessin i procuressin per llur unitat, o el que és el mateix, per la Catalunya completa, la Catalunya dels «vers catalans», la que de la plana rossellonesa s'estén fins a la vall del Segura, i de la riba del Cinca arriba fins a Menorca El mateix Muntaner —recordem-ho— va dir de Múrcia i el sud valencià (Crònica, capítol

17): «I quan la dita ciutat [Múrcia] hagué presa, la poblà tota de catalans, i així mateix Oriola i Elx, i Alacant i Guardamar, Cartagena i en els altres llocs; així que sigueu certs que tots aquells que en la dita ciutat de Múrcia i en els davant dits llocs són, són vers catalans i parlen de bell catalanesc del món; i són tots bons d'armes i de tots fets». Ras i curt: impressionant! El mateix podia haver dit dels seus paisans empordanesos, dels aguerrits rossellonesos de més enllà de l'Albera, dels habitants de la riba del Cinca o els de la terra de Ramon Llull. No hi ha cap altre cronista medieval que expliqui la catalanitat, en aquest cas del migjorn del país, de manera tan diàfana i tan decididament patriòtica. Muntaner, català de bona voluntat i no contaminat per regionalismes alienadors, assumia que la seva pàtria arribava fins allà on ressonava el «catalanesc»; en temps del cronista, fins a Múrcia i mar enllà, des de Sicília fins al bell mig de l'Acròpoli d'Atenes. Sí, no ho dic debades, fins a Atenes (Cetines en català medieval), que un català del Rosselló, Roger Desllor, va governar des del 1311.

La divisió dels catalans, Muntaner ja ho advertia, ha estat la causa de la perdició nacional del país. Malauradament, encara hi ha qui, enlluernat pels cants de sirena de l'Espanya carpetovetònica, ara li diuen «mesa de diàleg», s'entossudeix a mantenir la divisió, com comprovem, dia sí i dia també, en la performance grotesca en què s'ha convertit el Parlament del Parc de la Ciutadella. A les Corts de la plaça de Sant Llorenç de la capital del Túria, dit clar i net, senzillament s'ho engoleixen sense piular. Mireu en què ha quedat la reclamació del finançament just. Les riallades de la ministra Montero han arribat a sentir-se a la Patagònia. I és que, què us diré?, sense mata de jonc —la història ho confirma— no hi ha país, ni al nord ni al sud del rierol de la Sénia, ni més enllà de la clamor d'Almacelles ni a les Illes pitiüses i balears. Els catalans teníem en temps de Muntaner i tenim ara tals veïns que, si cada territori o parcialitat va a la seva, doncs així ens va, que entre tots el van matar, el país, i ell tot sol va morir. En canvi, quan la mata de jonc era una realitat estatal, els catalans arribaren a ser valorats arreu de la Mediterrània, de llevant a ponent, malgrat Espanya (Castella) i França, i plantaren l'or i gules sobre la capital de Pèricles. Barcelona, València i Ciutat de Mallorca, unides per l'interès patriòtic comú serien imparables, invencibles. Ja podrien bramar tot el que volguessin a la Meseta carpetovetònica i enviar milers de piolins a estomacar catalans, seria debades. La Crònica de Muntaner va d'això, de les grans gestes dels catalans —dels catalans units— a Múrcia, a Sicília, a Grècia i a la llunyana Constantinoble. I Muntaner és protagonista excepcional en l'expedició dels almogàvers catalans a Orient, que decideix explicar per a major glòria dels seus compatriotes. Vet ací la importància d'aquest text més enllà del relat històric dels esdeveniments, els que no va viure personalment i els que sí. Els reis catalans eren per a Muntaner els nexes que afaiçonaven la col·lectivitat —la nació— dels vers catalans, els que s'expressen en «catalanesc». L'idioma patri, doncs, convertit en columna vertebral de la nació, com no pot ser d'una altra manera. «Pus parla en català, Déu li'n don glòria» llegim en una dedicatòria anònim a la Crònica universal del Principat de Catalunya (1609) de Jeroni Pujades, més tard feta servir per Josep Pau Ballot a la seva Apologia de la llengua catalana (1815). Vaja que sí! Parlar català ens ha donat i ens dóna glòria. I l'idioma, la nostra inconfusible senya de catalanitat, sobreviurà si persistim en la unitat, en la mata de jonc muntaneriana. Persistir en la denominació clara, diàfana, natural, científica de la llengua, català, ens fa forts, lingüísticament dignes; renunciar-hi, esquerdar la mata de jonc lingüística, com fa la política convencional al sud de la Sénia en nom del regionalisme bien entendido, ens converteix en patuesos insignificants, totalment prescindibles.

Ramon Muntaner era un català —diguem-ne— nacionalment complet, que sentia la seva nació onsevulla s'estenia el seu idioma catalanesc. Fixeu-vos: va ser senyor de Xirivella i ciutadà de València, però va néixer a Peralada (l'Alt Empordà) en 1265. Allà, quan encara era un nen, va veure el rei Jaume I en persona, qui en 1274 va pernoctar a la casa familiar, destruïda quan la invasió francesa de Catalunya en 1285. Als vint anys va participar en la conquesta de Menorca, encara sota control sarraí, i després es va enrolar en les companyies catalanes que lluitaven contra els Anjou francesos a Sicília. D'aquí el Muntaner almogàver, el que es va convertir en mestre racional (administrador) de la companyia de catalans acabdillada per Roger de Flor, la qual, en 1302 va partir de la Sicília catalana cap a Orient, per a auxiliar l'Imperi grec de Constantinoble amenaçat pels turcs. En 1307 va abandonar la companyia d'almogàvers amb la intenció d'instal·lar-se a la seva estimadíssima València, on li esperava la seva promesa, de nom Valençona. Frederic III de Sicília, rei català de l'illa (fill de Pere II el Gran) el tornà a cridar i li encomanà, en 1309, que conquerís l'illa de Gerba i les illes dels Quèrquens, a la costa tunisenca. A Gerba, Muntaner exercí de governador de l'illa entre 1311 i 1313. Havia servit als reis de Catalunya-Aragó i de Sicília, i també va servir als de Mallorca, per completar la mata de jonc. Va acceptar la missió que li va encomanar Sanç I de Mallorca de portar l'infant Ferran (el futur Jaume III) a Perpinyà, aleshores la capital del regne mallorquí. Tornat a València, va començar a escriure la Crònica el 15 de maig de 1325, que va enllestir tres anys més tard, l'any de la coronació d'Alfons III el Benigne (1328), esdeveniment al qual ell, empordanès, va assistir com a jurat de la capital del reialme dels catalans meridionals. El 1328 va tornar a entrar al servei del rei mallorquí i va ser nomenat batlle d'Eivissa, on va romandre fins a la seva mort en 1336.

Ja veieu, català complet: Peralada, Menorca, Mallorca, València, Eivissa... Ah! I no oblidem la Sicília de parla catalana, etc. Una catalanitat completa que resta reflectida en la narració d'una obra historiogràfica única, una joia de la literatura catalana medieval. Sense les vivències de Muntaner, de segur, no s'hagués escrit posteriorment el Tirant lo Blanc.

El sentiment de català complet, d'una Catalunya que no s'esgota en les quatre províncies reconegudes nominalment per l'administració espanyola com a catalanes, no comença i s'acaba en Muntaner. Ramon Llull era tan català nacionalment complet com Muntaner i n'exercí. I després de Muntaner els catalans van perseverar en la unitat. Un rei ben català, a Balaguer nascut, Pere III, va ser el primer a dir la frase «de Salses entrò a Guardamar» per a referir-se a l'extensió del país, el seu, al discurs pronunciat a les Corts de Montsó de 1363. La solidaritat nacional de les branques de la mata de jonc se seguiren manifestant i vet aquí que un notari de Catarroja (l'Horta), Benvingut Oliver i Estellés, es va referir per primera vegada a les terres de la mata de jonc com a Països Catalans. Ho va fer de manera instintiva, d'antuvi —val a dir-ho— sense més pretensions, en una obra, escrita en castellà, amb el títol Historia del derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia (Madrid, 1876). Posteriorment, aquest corònim de la Catalunya completa fou utilitzat pel barceloní, catalanista d'esquerres, Josep Narcís Roca i Farreras i, definitivament, fou popularitzat als escrits de Joan Fuster a la dècada dels seixanta del segle passat.

La nació completa s'ha expressat de manera diversa al llarg de la història. Amb el propòsit de rescatar de l'oblit i divulgar, en temps tan excepcional com el que estem vivint, les veus que l'han propugnada, neix aquesta secció d'EL TEMPS, Històries de la Mata de Jonc. Hi sortiran connacionals d'arreu del país, des que Catalunya va desvetllar la seva personalitat al món fins avui, que han manifestat la unitat d'una terra, la unitat d'un grup humà que vol perseverar com a poble i no ser assimilat. L'obra i l'exemple del cronista Ramon Muntaner serveixen d'inspiració —per això el títol triat— i d'introducció. Tot plegat escrit per un senyor d'Alacant i des d'Alacant, que, per si a algú li interessa tenir-ho en compte, sent la Catalunya de Salses a Guardamar igual que la sentia Muntaner, la pàtria que va saber descriure, de forma tan diàfana, el rei Pere III en 1363. A la «Mata de Jonc» com a símbol de catalanitat, doncs, consagro aquest escrit i els que vindran, tot tenint ben present que, com diria Muntaner, si els catalans aconseguim ser d'una valença, no haurem de témer cap altre poder del món i, com ha demostrat la història, aconseguirem reeixir i ser sobirans. Som-hi!

David Garrido

23/02/2020

https://www.eltemps.cat/article/9368/la-mata-de-jonc-muntaner-i-la-catalunya-completa#.YwXTwPZfq_o.whatsapp